

„ტელედოკი“ - ეპოქის მადიანე

(საქართველოს საზოგადოებრივი მაუწყებლის სატელევიზიო ფილმების სტუდიის პროექტი)

ვაჟა ზუბაშვილი

საკვანძო სიტყვები: დოკუმენტური კინო, კინოდოკუმენტალისტიკის ახალი საავტორო ფორმა, სატელევიზიო დოკუმენტალისტიკა, „ტელედოკი“

საქართველოს საზოგადოებრივმა მაუწყებელმა გარკვეული წყვეტის შემდეგ აღადგინა დოკუმენტური ფილმების წარმოება. სატელევიზიო ფილმების სტუდიის პროექტი „ტელედოკი“ არის ყოველკვირეული დოკუმენტური ჩანახატი ადამიანებზე, მათ ყოველდღიურ საქმიანობაზე, ფიქრებზე, ოცნებებსა და იდეალებზე. პროექტი არ არის შეზღუდული ჟანრული ჩარჩოებით, თავისუფალია პოლიტიკური და კორპორაციული შემაღენლისგან და უკვე სამი სეზონია, ჩვენი დროის „სურნელით“ გაჟღერებული ისტორიების მოყოლის საშუალებას აძლევს რეჟისორებს. პროექტი ახალგაზრდა და დამწყები რეჟისორებისთვის გამოცდილების საუკეთესო სკოლაა. ამ ფილმების ავტორები აკვირდებიან თანამედროვე რეალობას და ფოკუსირდებიან დღევანდელი ბაზე, ადამიანებზე, ურბანულ თუ ისტორიულ პრობლემებზე და ჩვეულებრივში უჩვეულოს აღმოგვაჩენინებენ.

1957 წელს საქართველოს ტელევიზიამ მუშაობა დაიწყო ერთ პატარა სტუდიაში ერთი კამერით, შეზღუდული ტექნიკური და ტექნოლოგიური საშუალებებით. საწყის ეტაპზე, ძირითადად, ბეჭდური მედიისა და რადიოს პრინციპი მუშაობდა, ჯერ კიდევ გაურკვეველი იყო, თუ როგორ განვითარდებოდა მსოფლიოში ახალფესხადგმული ტელევიზია. საქართველოს ტელევიზიის პირველი და მთავარი ამოცანა ვიწრო სტუდიური ჩაკეტილობიდან თავის დაღწევა იყო და ამ მიზნით ჩამოყალიბდა კინო ჯგუფი, რომელიც სატელევიზიო ეთერისთვის იღებდა სხვადასხვა მუსიკალურ შემსრულებელს და კოლექტივს ეთერში მრავალჯერადი ჩვენებისთვის. ამავე წელს გადაიღეს პირველი ქართული სატელევიზიო დოკუმენტური ფილმი „თბილისის ბოტანიკური ბაღი“ (2 ნაწილი, ფერადი, სცენარის ავტორი და რეჟისორი - შოთა არჩვაძე, ოპერატორი - თენგიზ ლომიძე). სამწუხაროდ, ეს ფილმი არ შემორჩენილა. 1959 წელს კი გადაიღეს პირველი ქართული მხატვრული სატელევიზიო ფილმი „დედის ხელი“ (1 ნაწილი, შავ-თეთრი, სცენარი: მედეა ლორთქიფანიძე, თამარ ჩხაიძე; რეჟისორი: მერაბ ჯალიაშვილი; ოპერატორი: თენგიზ ლომიძე. ეს

ფილმი პირველი ხარისხის დიპლომით დაჯილდოვდა ტელეფილმების პირველ საკავშირო დათვალიერებაზე მოსკოვში 1960 წელს). მიუხედავად მატერიალურ-ტექნიკური საშუალებების სიმწირისა, 1960 წლიდან პრაქტიკულად რეგულარული ხასიათი მიიღო სატელევიზიო ფილმების წარმოებამ. მხატვრული და დოკუმენტური ფილმების წარმოება წლიდან წლამდე იზრდებოდა და 1968 წელს დაარსდა ქართული სატელევიზიო ფილმების სტუდია, რომელმაც ფუნქციონირება დაიწყო ახალ, თანამედროვე ტექნიკით და ფირის დამამუშავებელი ლაბორატორიით აღჭურვილ შენობაში. ამავე შენობაში ფუნქციონირებდა 16 მმ-იანი შექცევადი კინოფირების დამამუშავებელი ლაბორატორიაც, რამაც, კინოწარმოების მიღმა, სატელევიზიო დოკუმენტალისტიკის ახალი ფორმების გაჩენას შეუწყო ხელი; უპირველესად კი ახალი ამბების ვიზუალიზაცია გახდა შესაძლებელი, რაც მანამდე, უკეთეს შემთხვევაში, ფოტომასალით ხდებოდა. სატელევიზიო ფილმების სტუდიამ თავისი არსებობის განმავლობაში, 1957-2000 წლებში, გადაიღო 1077-ზე მეტი ერთეული დასახელების მხატვრული, დოკუმენტური, მუსიკალური, ანიმაციური, სამეცნიერ-

რო-პოპულარული ფილმი, კინომატიანე, სპექტაკლი და საფონდო სიუჟეტი, აქედან 471-ზე მეტი დოკუმენტური ფილმია.

გასული საუკუნის 90-იანი წლებიდან საქართველოში კინოწარმოება პრაქტიკულად მიღწევად რეჟიმშია, სამაგიეროდ, იწყება სატელევიზიო ბუმი. მაუწყებლობას იწყებენ ახალი და ახალი ტელევიზიები, რომელთა უმრავლესობა არჩევნებიდან არჩევნებამდე არსებობს ან „ძილ-ღვიძილშია“. ახალი ეპოქის ტელევიზია ძირითადად უკვე დოკუმენტალისტიკის პრინციპით მუშაობს. ტელევიზიამ და მის ეკრანზე არსებულმა დოკუმენტალისტიკამ წარსულს ჩააბარა კინოქრონიკა და მისი ყოველკვირეული თუ ყოველთვიური კინოჟურნალები. თუმცა, სატელევიზიო დოკუმენტალისტიკა ნაკლებად ეყრდნობა ვიზუალურ თხრობას და კინოენას, აქ მთავარი სატელევიზიო ისტორიების ერთგვაროვანი შაბლონებია, რომლის ვიზუალიც, მიუხედავად თავისი ესთეტიკური და მაღალი ტექნიკური ხარისხისა, მეორეხარისხოვანია, რომელშიც კადრის ესთეტიკა ან სპეცეფექტები უფრო თვითმიზნურია, ვიდრე კონცეპტუალური, კინოენასთან შედარებით ღარიბია და პრაქტიკულად არ ჩანს ვიზუალური თხრობა.

XXI საუკუნის ქართული სატელევიზიო დოკუმენტური კინო დაიპყრო ერთ შაბლონზე მოჭრილმა ეგრეთ წოდებულმა მხატვრულმა რეკონსტრუქციებმა BBC-ის დოკუმენტური ფილმების მიბაძვით. ამ შემთხვევაში არ დავკონკრეტდები და ეს არც არის ჩემი მოხსენების მთავარი თემა, მაგრამ აღვნიშნავ, რომ დღემდე ქართული ტელევიზიების ფილმებად წოდებული დოკუმენტური მასალა, უმეტესწილად, ვიწრო პარტიული თუ გლობალისტური კონიუნქტურის გავლენით იქმნება. ეს არ არის მხოლოდ საქართველოსათვის დამახასიათებელი ტენდენცია: „კულტურულ ინდუსტრიას ზუსტად აქვს შერჩეული სამიზნე ჯგუფები... ყველა განსხვავება, როგორცაა სიუჟეტების ვარიაციები, პერსონაჟების სხვადასხვა მახასიათებლები, არიან მხოლოდ ინდივიდუალიზმის ზედაპირული იმიტაციები, რომლებიც ფარავენ ყველა ამ პროდუქტის ფუნდამენტურ ერთგვაროვნებას. სტანდარტიზებული ხელოვნება არ ასტიმულირებს კრიტიკულ სო-

ციალურ რეფლექსიას, პირიქით, ის ქმნის სტანდარტიზებულ უკუგებასა და რეაქციებს“¹.

საქართველოს საზოგადოებრივმა მაუწყებელმა გარკვეული წყვეტის შემდეგ აღადგინა დოკუმენტური ფილმების წარმოება, 2013 წელს კი დოკუმენტური ფილმების რედაქციის ბაზაზე შეიქმნა სატელევიზიო დოკუმენტური ფილმების სტუდია. შემდგომ, უფრო მოგვიანებით, ჩამოყალიბდა სატელევიზიო ფილმების გაერთიანებაც. დასაწყისი პერიოდის დოკუმენტალისტიკა ძირითადად საბჭოთა წარსულის მძიმე ეპიზოდების კვლევით შემოიფარგლებოდა, რუბრიკებით „მძიმე არქივი“ და „საიდუმლო კარტოთეკა“. ამას გარდა, იქმნებოდა ფილმები გამორჩეულ შენობა-ნაგებობებზე და მათ ისტორიაზე (სატელევიზიო ანდა, აბასთუმნის ობსერვატორია, სპორტის სასახლე და სხვა); ასევე, იყო მცდელობა სამეცნიერო-პოპულარული კინოს მიმართულებითაც: ცერნში არსებული დიდი ადრონული კოლაიდერის და იქ მომუშავე ქართველი ფიზიკოსების შესახებ, სიმირის ფენომენის, პარალელური სამყაროების არსებობის შესახებ, „პარალელური სამყაროები“, „სიმზარი“) და ეგრეთ წოდებული თავისუფალი თემები („კავკასიური ნაგაზი“, „თბილისის მეტროპოლიტენი“, „კაცხის სვეტი“, ვაჟთა ფოლკლორულ ანსამბლ „მართვეს“ ისტორია, ბერძენი მომღერლის, იოვანას ვიზიტი თბილისში, გიული ჩოხელი, სიმფონიური კვარტეტი და სხვა), რომლებიც, მიუხედავად საინტერესო ისტორიებისა და კარგად აგებული აუდიოვიზუალური სტრუქტურისა, ნაკლებად ასახავდა დღევანდელობას.²

დოკუმენტური კინოს განვითარების ისტორია მუდმივად სვამდა კითხვას დოკუმენტთან მუშაობის მეთოდებსა და რეალობაში ჩარევის ხარისხზე – რამდენად არის ასახული რეალობა. კამათი გრძელდება, მაგრამ ძალაში რჩება გრიდონისეული განმარტება, რომ დოკუმენტური კინო რეალობის მხატვრული ინტერპრეტაციაა, რომელიც კინემატოგრაფიული ხერხებით იქმნება. ამ მხატვრული ხერხების ძიებამ წარმოშვა სხვადასხვა მიმართულება და ხედვა, ამიტომ დღემდე გრძელდება დისკუსია ჟანრულ კუთვნილებასა და მისი საზღვრების დადგენაზე და ასე

1 გალაშვილი, კულტურული.

2 დოკუმენტური ფილმების სტუდია, საზოგადოებრივი მაუწყებელი.

შემდეგ, ამასობაში, გამქრალ კინოეკრანს და უკვე ტელევიზიისა და სხვადასხვა ინტერნეტ პლატფორმა ანაცვლებს, მობილურმა ტელეფონმა კი დოკუმენტალისტიკის ახალი საავტორო ფორმა შექმნა. ერთი რამ ნათელია: დოკუმენტალისტიკა აუდიოვიზუალური საშუალებებით წერს ისტორიას და ამ კონტექსტში ვამახვილებ ყურადღებას საზოგადოებრივი მაუწყებლის დოკუმენტური ფილმების სტუდიის პროექტზე „ტელედოკი“³, რომელიც კვირაში ერთხელ გადის ეთერში (პროექტის ავტორი და გენერალური პროდიუსერია გონა ჟორჟოლიანი. პროდიუსერები: ნინო დევაძე, ბექა ბარამიძე).

კინოსა და ტელევიზიის კომერციალიზაციამ და ტელევიზიის მიერ დოკუმენტალისტიკის „მიტაცების“ ბუნებრივმა პროცესმა გააქრო მოკლემეტრაჟიანი, 20-30-წუთიანი დოკუმენტური ფილმი. „ტელედოკი“ ცდილობს ამ ტრადიციის აღდგენას. ამ პროექტში ფილმების ხანგრძლივობა 20-25 წუთია. პროექტი არ არის შეზღუდული ჟანრული ჩარჩოებით, თავისუფალია პოლიტიკური და კორპორაციული შემადგენლისგან. მართალია, პროექტი არ არის გაფორმებული როგორც ახალი მანიფესტი და არც ეყრდნობა რომელიმე მანიფესტს, მაგრამ დეკლარირების გარეშე იგრძნობა „დოგმა 95“-ის და ვიტალი მანსკის „რეალური კინო“⁴ მანიფესტების გავლენა.

პროექტი ახალგაზრდა და დამწყები რეჟისორებისთვის გამოცდილების საუკეთესო სკოლაა. ამ ფილმების ავტორები აკვირდებიან თანამედროვე რეალობას და ფოკუსირდებიან დღევანდელიაზე, ადამიანებზე, ურბანულ თუ ისტორიულ პრობლემებზე და, როგორც პროექტის ანოტაციაში ვკითხულობთ, „ჩვეულებრივში უჩვეულოს აღმოგვაჩინებენ“. პროექტი 2021 წლიდან მუშაობს და უკვე მესამე სეზონი დახურა. რეიტინგული მაჩვენებლებიდან შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ამ პროექტმა ტელემაყურებლის საკმაოდ მაღალი და, ხშირ შემთხვევაში, უმაღლესი ინტერესიც დაიმსახურა. როდესაც ვუყურებთ ამ ფილმებს, ძირითადად, დოკუმენტურ ჩანახატებს ახალგაზრდებზე, მათ ყოველდღიურ საქმიანობაზე,

ფიქრებზე, ოცნებებსა და იდეალებზე, ვხედავთ, როგორ შეუპოვრად რეაგირებენ გამოწვევებზე, და, ხშირ შემთხვევაში, თვითონ აყენებენ გამოწვევის წინაშე არსებულ სოციალურ ნორმებს. მთელი პროექტის პათოსის გამომხატველად შეიძლება მოვიშველიოთ ერთ-ერთი გმირის ფრაზა ფილმიდან „უხილავი დაფებით“ (ავტორი ნინო კაკაურიძე): „ვგრძნობ, რომ სამყარო შეიძლება განათდეს, გაათბოს და ბევრი რამე შენზე დამოკიდებული. თუ მოინდომებ, მზე ყოველთვის იარსებებს შენს სამყაროში“⁵.

ნინო კაკაურიძის ფილმი „უხილავი დაფებით“ არსებული სოციალური ნორმებისა და სტერეოტიპების დარღვევის, მიზნისაკენ სწრაფვის, დაბრკოლებების გადალახვის არც თუ ისე იოლი გზების გავლის ნიმუშად შეიძლება მოვიხმოთ, რადგანაც საზოგადოების გარკვეულ ნაწილში ჯერ კიდევ არსებობს სტერეოტიპი, რომ შეზღუდული შესაძლებლობის პირებს არ შეუძლიათ საკუთარი ცხოვრების დამოუკიდებლად მართვა და საზოგადოების სრულფასოვანი წევრობა. შეზღუდული უნარები, ამ შემთხვევაში უსინათლობა, როგორც ფილმის გმირები ამბობენ, პრობლემაა, მაგრამ დაბრკოლება არ არის მიზნის მისაღწევად. პრობლემა საზოგადოებაშიც არის, რომელსაც ამ ადამიანების დაჯერება უჭირს. ფილმში სამი გმირის მინიპორტრეტი, ძირითადად, გმირების მონოლოგით იქმნება.

გენდერულ სტერეოტიპს აწყდება ლევან შუბაშვილის გმირი „გოგონა ველოსიპედით“⁶. 20 წლის გოგონა, რომელიც უნივერსიტეტში ფსიქოლოგიის მეცნიერებას ეუფლება, ქალაქში ველოსიპედით გადაადგილდება და ავტომექანიკოსად მუშაობს, ავტომობილის მფლობელებს კი უჭირთ მისი ნდობა ასაკისა და გენდერული ნიშნის გამო. ამავე ავტორის ფილმში „მერცხლის ტრაექტორია“ ოზურგეთელი გოგონას ფეხბურთის სამსაჯო კარიერის რთულ და საინტერესო გზას ვეცნობით. „ტელედოკის“ ფილმების თემები ისეა გადაჯაჭვული, რთულია მათი რაიმე ერთი ნიშნით გამოყოფა.

ახალგაზრდა დამწყები რეჟისორის, ანა ბარჯა-

3 ტელედოკი, პირველი არხი.

4 Реальное кино. Манифест, 2005.

5 კაკაურიძე, უხილავი, 2021.

6 შუბაშვილი, გოგონა, 2022.

ძის ფილმში „ტყის მცველი“⁷ ალგეთის ეროვნული ტყეპარკის 17 რეინჯერს შორის ერთადერთ რეინჯერ გოგონასთან ერთად, გლობალური დათბობის ეკოლოგიურ გამოწვევებსაც ვეცნობით. ეკოლოგიურ და ურბანისტულ გამოწვევებს და ხანდაზმულ პროფესიონალ მეთევზეებს ვხედავთ გია დიასამიძის ფილმში „დღეს ზღვაში გავდივართ“. შავი ზღვის სანაპირო ზოლის კომერციული საკურორტო ინფრასტრუქტურა აღარ ტოვებს ადგილს მეთევზეთა ნაგებისთვის, ზღვაც ძუნწი გახდა და არც ახალგაზრდებს აინტერესებთ ეს საქმიანობა. ბუნებასთან ადამიანის დამოკიდებულებაზე ანი ლუხავას ფილმი „...და შედისარ ტყეში“⁸ თბილისის პირველი ხელოვნური, ხუდადოვის ტყეპარკი ნადგურდება მოსახლეობის უდიერი დამოკიდებულებით, ტერიტორიების მიტაცებით, უკანონო მშენებლობით და ხელისუფლების წყაყუებით. ამ ტყის სიახლოვეს მცხოვრები ახალგაზრდა არტიტი ბრუნავს ტყის გადარჩენაზე თავის მცირეწლოვან შვილთან ერთად. როცა ბუნება შველას ითხოვს, მისგანვე ინსპირირებული ხელოვნება ერთადერთ იარაღად რჩება მის გადასარჩენად და ხელოვანი ტყეში აწყობს შუქ-დიზაინის გამოფენას.

ისტორია ისტორიაში და ისტორია მომავლისათვის - ასე შეიძლება აღვნიშნოთ ფილმები, რომლებიც აწმყოსთან ერთად წარსულ ფესვებსაც იკვლევს, ძველი კინოტრონიკის თუ სხვა არტეფაქტების საშუალებით, და დღევანდელი აუდიოვიზუალურ სურათს კი მომავალს უტოვებს. ნათია ბერიძის ფილმი „ჩვენი მატარებელი პლატფორმიდან გავიდა“⁹ თბილისის მუშთაიდის პარკის საბავშვო რკინიგზის დღევანდლობას და ისტორიას გვაცნობს, პარკის ისტორიის და ჩვენი ქვეყნის უახლესი ისტორიის ფონზე. ვხედავთ ადამიანებს, რომლებიც სათუთად უვლიან და უფრთხილდებიან ამ მონაპოვარს, წარსულს კი მათი მოგონებებით, ძველი კინოტრონიკით და ფოტოებით ვეცნობით.

7 ბარჯაძე, ტყის, 2022.

8 ლუხავა, ...და შედისარ, 2023.

9 ბერიძე, ჩვენი, 2023.

10 ბარჯაძე, ფოტო, 2022.

11 ბერიძე, ფირების, 2023.

12 არაბული-ვეგერი, ორი, 2021.

13 არაბული-ვეგერი, ახალი, 2022.

14 გაფრინდაშვილი, თირის, 2023.

15 გაფრინდაშვილი, მღვიმეების, 2022.

ანა ბარჯაძის ფილმი „ფოტო თეთრ ფონზე“¹⁰ გორელ ფოტოგრაფს და მის მიერ ფოტოებში დაფიქსირებულ წარსულს წარმოგვიდგენს, გორის ყოფილი ბამბეულის უზარმაზარი კომბინატის ნანგრევების ფონზე. შთამბეჭდავი და ემოციურია ფილმის ფინალი, სადაც ფოტოგრაფის მიერ თეთრი ზეწრის ფონზე გადაღებულ კომბინატის მშრომელთა ფოტოების გალერეას ვათვალიერებთ.

ქართული კინომემკვიდრეობის გადარჩენაზე მზრუნველ და მეზრძოლ ადამიანზე მოგვითხრობს ნათია ბერიძე ფილმში „ფირების მცველი“¹¹ ნათია არაბული-ვეგერის ფილმები, „ორი ძმა“¹² და „ახალი მოქალაქე“¹³ ემიგრაციაში მცხოვრებ ქართველებს გვაცნობს. ნათია ამ ფილმებში დაკვირვების და რეპორტაჟულ მეთოდს იყენებს. აქვე მინდა აღვნიშნო, რომ ამ ფილმების გადასაღებად ავტორებს მხოლოდ ხუთი დღე ეძლევათ, რაც პრაქტიკულად გამორიცხავს დაკვირვებას, მით უმეტეს, ხანგრძლივ დაკვირვებას, ამის მიუხედავად, რეჟისორები მაინც ახერხებენ ამ მეთოდით მუშაობას.

ბესიკ გაფრინდაშვილის ფილმები უცნობ თუ ნაკლებად ცნობილ ისტორიულ ადგილებს, მღვიმეებსა და მონასტრებს გვაცნობს. ბესიკ გაფრინდაშვილი კინოდოკუმენტალისტიკაში გავრცელებულ, ეგრეთ წოდებული „მონაწილეობის“ მეთოდს იყენებს. ის თავად მონაწილეობს ფილმში ადგილობრივ გამცილებელთან თუ ისტორიკოსებთან ერთად, რომლებიც ამ ისტორიულ ადგილებზე და მათთან დაკავშირებულ ლეგენდებსა თუ გადმოცემებსა გვიყვებიან. ჯერაც შეუსწავლელი მიწისქვეშა იდუმალი სამონასტრო კომპლექსი ფილმში „თირის საიდუმლო“¹⁴ თუ „მღვიმეების საიდუმლო“¹⁵ ძნელად მისადგომი მღვიმეები ჭიათურაში, სადაც ერთ-ერთ მღვიმეს სტალინის მღვიმეს ეძახიან და სადაც თითქოს სტალინი იმალებოდა და საიდუმლო სტამბაც კი ჰქონდა.

„ტელედოკის“ ყურადღების ცენტრში მოექცნენ ადამიანები, რომელთაც სხვადასხვა მიზეზით, საქართველო აირჩიეს საცხოვრებლად. თათია ახალშენაშვილის და პაპუნა მოსიძის ფილმი „ჩემი ტელეფონის მეხსიერება“ ომსგამოქცეულ უკრაინელ ქალს გვაცნობს, რომელსაც ომამდელი ცხოვრების მხოლოდ ტელეფონში დარჩენილი ფრაგმენტები ღარდა. მრავალ ქვეყანას შორის საქართველოში დამკვიდრება არჩიეს საკუთარი ქვეყნიდან არადემოკრატიულ რეჟიმს გამოქცეულმა ქალებმა: ბელარუსელი ეთნომუსიკოსი ქალი, რომელსაც საქართველოში ცხოვრებამ გულწრფელობა ასწავლა, თათია ახალშენაშვილის ფილმში „ხმაური და მონატრება“;¹⁶ ირანელი ქალი, რომელსაც საქართველომ მეტი თავისუფლება და უსაფრთხოება მოუტანა, ნინო კაკაურიძის ფილმში „ირანელი ქალის სოლო“;¹⁷ ასევე, საქართველო აირჩია გია დიასამიძის გვირგვინი, რომელმაც თითქმის მთელი სამყარო მოიარა და საქართველო სამყაროს ცენტრად მიიჩნია (ფილმი „სამყაროს ცენტრი“¹⁸).

ეგრეთ წოდებული ნეპოტიური დოკუმენტური ფილმები საქართველოში, თუ არ ვცდები, მხოლოდ ლანა ლოლობერიძეს აქვს შექმნილი. ამ „ჟანრში“ გადაღებული ლუკა კოპალეიშვილის ფილმიც „ცოტა რამ მამაჩემის შესახებ“¹⁹ რომელიც გამორჩეულია თავისი გულწრფელი დამოკიდებულებით და თემასთან მიდგომით. ლუკას მამა არც თუ ისე წარმატებული მხატვარია, რომელიც ოჯახის სარჩენად ბაზრობაზე ტკბილეულით ვაჭრობს და გამოფენაზე ოცნებობს; თავის ნამუშევრებს სხვადასხვა მაღაზიაში აბარებს, მაგრამ მაინცდამაინც არ იყიდება; ერთი ადამიანი გა-

მოფენის მოწყობასაც ჰპირდება, მაგრამ საბოლოოდ ოცნება ოცნებად რჩება.

დოკუმენტალისტიკაში პირადულისაკენ მისწრაფება შედარებით ახალი ტენდენციაა, რასაც ვხვდებით ლუკა კოპალეიშვილის ფილმში „ჩუმი გადაღებული ფილმი“;²⁰ რომელიც ლუკამ მართლაც ჩუმი გადაიღო ტელეფონით და რომელშიც გასაოცარი გულწრფელობით გვიყვება თავის გამგზავრებას გერმანიაში სამუშაო ვიზიტ. ეს არ არის დღიური, უფრო პატარ-პატარა რეპორტაჟებია მოგზაურობაზე, შთაბეჭდილებებზე, გარემოზე, ადამიანებზე და ქალაქზე, რომელშიც ცხოვრებაზეც ოცნებობდა და პირველსავე თავისუფალ დროს მოინახულა, და ქალაქზე, რომელშიც ცხოვრებაც აღარ უნდა.

„ტელედოკის“ ფილმების გმირები, უმეტესწილად, საქართველოს სხვადასხვა ქალაქსა თუ სოფელში მცხოვრები ახალგაზრდები არიან, რომლებიც ცდილობენ თავიანთი შემოქმედებითი პოტენციალის და იდეების რეალიზაციას. ჩვენ ვხედავთ კონკრეტულ ადამიანებს კონკრეტულ სოციალურ გარემოში, ადამიანებს, რომლებსაც არ უყვართ სიცარიელე და უმოქმედობა. შესაბამისად, ეს ფილმები დღევანდელი მრავალფეროვან სურათს ქმნის, რითაც „ტელედოკი“ გარკვეულწილად თავისთავზე იღებს კინომატეიანეს ფუნქციას და, ძველი კინოტრონიკებისაგან განსხვავებით, რომლებიც გარედან უყურებდნენ მოვლენებს ზოგადი სურათის შესაქმნელად, აქ პირიქით, შიგნიდან, კონკრეტული ადამიანების ცხოვრების ფონზე ვხედავთ მოვლენებს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- გალაშვილი დ., კულტურული ინდუსტრია და მოთხოვნილება. <https://tsu-ge.academia.edu/DavidGalashvili> 22.07.2024.
- ლეკბორაშვილი მ., „ახალი ტექნოლოგიები და დოკუმენტური კინო. დოკუმენტური მასალა თანამედროვე მედიაში, 2015. https://www.academia.edu/40156029/Documentaries_in_the_Digital_Era_issues_and_challenges_Documentary_and_new_technologies 22.07.2024.

16 ახალშენაშვილი, ხმაური, 2022.
 17 კაკაურიძე, ირანელი, 2023.
 18 დიასამიძე, სამყაროს, 2022.
 19 კოპალეიშვილი, ცოტა, 2022.
 20 კოპალეიშვილი, ჩუმი, 2023.

- მესხიშვილი ი., საქართველოს ტელევიზია 1956-1988 წლებში, თბ., 1999.
- ქართული სატელევიზიო ფილმები 1957-2000, კატალოგი, თბ., 2001.
- Реальное кино. Манифест, 2005. <https://old.kinoart.ru/archive/2005/11/n11-article20> 22.07.2024.

სხვა მასალა:

- არაბული-ვეგერი ნ., ორი ძმა, 2021. <https://1tv.ge/video/natia-arabuli-vegeris-teledoki-ori-dzma/> 22.07.2024.
- არაბული-ვეგერი ნ., ახალი მოქალაქე, 2022. <https://www.youtube.com/watch?v=9nBThneW7LY> 22.07.2024.
- ახალშენაშვილი თ., ხმაური და მონატრება, 2022. <https://www.youtube.com/watch?v=L4ZkYNCNuc> 22.07.2024.
- ბარჯაძე ა., ტყის მცველი, 2022. https://www.youtube.com/watch?v=2K_SQjcG6qQ 22.07.2024.
- ბარჯაძე ა., ფოტო თეთრ ფონზე, 2022. <https://shorturl.at/te4Ev> 22.07.2024.
- ბერიძე ნ., ჩვენი მატარებელი პლატფორმიდან გადავიდა, 2023. <https://www.youtube.com/watch?v=xEszq5esQuU> 22.07.2024.
- ბერიძე ნ., ფირების მცველი, 2023. <https://www.youtube.com/watch?v=toVajUyv8o4> 22.07.2024.
- გაფრინდაშვილი ბ., თირის საიდუმლო, 2023. <https://www.youtube.com/watch?v=C1eho00jXNY&t=10s> 22.07.2024.
- გაფრინდაშვილი ბ., მღვიმეების საიდუმლო, 2022.
- დიასამიძე გ., სამყაროს ცენტრი, 2022. <https://www.youtube.com/watch?v=dBrUL2D4rPI>
- დოკუმენტური ფილმების სტუდია, საზოგადოებრივი მაუწყებელი. <https://old.1tv.ge/ge/tvshows/view/41.html> 22.07.2024 22.07.2024.
- კაკაურიძე ნ., ირანელი ქალის სოლო, 2023. <https://1tv.ge/video/iraneli-qalis-solo-nino-kakauridzis-teledoki/> 22.07.2024.
- კაკაურიძე ნ., უხილავი ძაფებით, 2021. <https://1tv.ge/video/nino-kakauridzis-teledoki-ukhilavi-dzafebit/> 22.07.2024
- კოპალეიშვილი ლ., ცოტა რამ მამაჩემის შესახებ, 2022. <https://www.youtube.com/watch?v=d-9rt7DBAEQ> 22.07.2024.
- კოპალეიშვილი ლ., ჩუმად გადაღებული ფილმი, 2023. https://www.youtube.com/watch?v=sAJixD_7TbA 22.07.2024.
- ლუხავა ა., ...და შედიხარ ტყეში, 2023. https://www.youtube.com/watch?v=3R_BNsBRguM&t=563s 22.07.2024
- სინე ექსპრესი. <https://cinexpress.ge/> 22.07.2024.
- ტელედოკი, ვიდეოარქივი. <https://1tv.ge/show/teledoki/> 22.07.2024.
- შუბაშვილი ლ., გოგონა ველოსიპედით, 2022. <https://www.youtube.com/watch?v=iYjCPvsZ1ml> 22.07.2024.

“TELEDOC”—CHRONICLE OF AN ERA

(Project of the Television Films Studio of the
Georgian Public Broadcaster)

Vaja Zubashvili

Keywords: *Documentary film; new authorial form of film documentation; television documentary; TV-Documentary*

The Georgian Public Broadcaster has resumed the production of documentary films after a certain hiatus. The "Teledoc" project of the Television Films Studio is a weekly documentary sketch about people, their daily activities, thoughts, dreams, and ideals. The project is not confined to genre boundaries, is free from political and corporate elements, and has been allowing directors to tell stories infused with the "scent" of our times for three seasons now. This project serves as the best school for young and novice directors. The authors of these films observe contemporary reality, focus on the present day, on people, urban and historical problems, and help us discover the extraordinary in the ordinary.

In 1957, Georgian Television began operations in a small studio with a single camera and limited technical and technological resources. Initially, it functioned primarily following the principles of print media and radio, as the future development of the nascent television industry was still unclear. The primary objective of Georgian Television was to break free from the constraints of the narrow studio environment. To achieve this, a film crew was formed to record various musical performers and groups for repeated television broadcasts. That same year, the first Georgian television documentary, "The Botanical Garden of Tbilisi" (in two parts, in color, written and directed by Shota Archvadze, with Tengiz Lomidze as the cameraman), was produced. Unfortunately, this film has not survived. In 1959, the first Georgian television feature film, "Mother's Hand" (in one part, black-and-white, screenplay by M. Lortkipanidze and T. Chkhaidze, directed by M. Jaliashvili, and camerawork by T. Lomidze), was released. This film was awarded a first-degree diploma at the first All-Union television film festival in Moscow in 1960.

Despite the scarcity of material and technical resources, the production of television films became practically regular from 1960 onwards. The production of both feature and documentary films increased year by year, and in 1968, the Georgian Television Film Studio was

established. This studio started functioning in a new building equipped with modern technology and a film processing laboratory. Additionally, this building housed a 16mm reversible film processing laboratory, which, beyond film production, facilitated the emergence of new forms of television documentary. It primarily enabled the visualization of news, which had previously relied on photo materials at best.

During its existence from 1957 to 2000, the Television Film Studio produced over 1077 units of various films, including feature, documentary, musical, animated, scientific-popular films, cine-theatre, performances, and archival stories. Out of these, more than 471 were documentary films.

From the 1990s, film production in Georgia nearly came to a halt, giving way to a television boom. New television stations began broadcasting, most of which operated intermittently between elections or were in a state of dormancy. This new era of television operated primarily on the principles of documentary filmmaking. Television and the documentaries it broadcast effectively replaced cine chronicles and their weekly or monthly film journals. However, television documentaries relied less on visual narration and cinematic language, focusing instead on uniform templates for storytelling. Despite their aesthetic and high technical quality, visuals were sec-

ondary, often serving more as self-contained aesthetic elements or special effects rather than conceptual ones, resulting in impoverished visual narratives compared to cinematic language.

Georgian television documentaries of the 21st century were dominated by so-called artistic reconstructions, imitating the style of BBC documentaries. Although this is not the main focus of my report, it is worth noting that much of the documentary material on Georgian television, often labeled as films, is created under the influence of narrow political or globalist agendas. This trend is not unique to Georgia: “The cultural industry has precisely identified target groups... All differences, such as variations in plots and characters’ traits, are merely superficial imitations of individualism, masking the fundamental uniformity of these products. Standardized art does not stimulate critical social reflection but creates standardized feedback and reactions”.¹

After a certain hiatus, the Georgian Public Broadcaster resumed the production of documentary films, and in 2013, established a television documentary film studio within the Documentary Film Editorial Office. Later, the Television Film Association was also formed. Initially, the focus of the documentaries was on exploring the harsh episodes of the Soviet past, with sections titled “Heavy Archive” and “Secret Card Index.” Additionally, films were made about prominent buildings and their histories (such as the television tower, the Abastumani Observatory, and the Palace of Sports), and there were attempts in the direction of scientific-popular cinema, covering topics like the Large Hadron Collider at CERN and the Georgian physicists working there, the phenomenon of dreams, and the possible existence of parallel worlds (“Zero Experiment,” “Parallel Worlds,” “Dream”). There were also so-called free themes like “Caucasian Shepherd Dog,” “Tbilisi Metro,” “Katskhi Pillar,” the history of the male folklore ensemble “Metechi,” the visit of the Greek singer Ioanna to Tbilisi, Giuli Chokheli, the Symphony Quartet, and others, which, despite interesting stories and well-constructed audiovisual structures, did not often reflect contemporary issues.²

The history of the development of documentary cinema has always questioned the methods of working with the document and the degree of intervention in reality, pondering how much the reality depicted is genuinely real. The debate continues, but Grierson’s definition holds that documentary cinema is the artistic interpretation of reality created through cinematographic means. The search for these artistic methods has given rise to various directions and perspectives, leading to ongoing discussions about genre classification and its boundaries. Meanwhile, the traditional film screen and even television are being replaced by various internet platforms, with mobile phones creating a new form of documentary authorship. One thing is clear: documentary filmmaking writes history through audiovisual means, and in this context, I highlight the Georgian Public Broadcaster’s documentary film studio project “Teledoc,” which airs weekly (created by Gocha Jorjoliani, with producers Nino Mdevadze and Beka Baramidze).

The commercialization of cinema and television, and the natural process of television “usurping” documentaries, have made short 20-30 minute documentary films a rarity. “Teledoc”³ attempts to revive this tradition. The duration of films in this project is 20-25 minutes, and the project is not restricted by genre constraints, free from political and corporate influences. Although the project is not formally declared as a new manifesto and does not rely on any specific manifesto, the influence of “Dogme 95” and Vitaly Mansky’s “Real Cinema”⁴ manifestos is evident without declaration.

The project serves as an excellent school of experience for young and emerging directors. The authors of these films observe contemporary reality and focus on the present, people, urban and historical problems, and, as stated in the project’s annotation, “discover the extraordinary in the ordinary.” The project has been running since 2021 and has already completed its third season. From the ratings, we can conclude that the project has garnered quite high and, in many cases, the highest viewer interest. When watching these films, mostly documentary sketches about young people, their daily activ-

1 გალაშვილი დ., კულტურული ინდუსტრია და მოთხოვნილება.

2 დოკუმენტური ფილმების სტუდია, საზოგადოებრივი მაუწყებელი.

3 ტელედოკი, პირველი არხი.

4 Реальное кино. Манифест, 2005.

ities, thoughts, dreams, and ideals, we see how determinedly they respond to challenges, and often challenge existing social norms themselves. The entire pathos of the project can be expressed by a quote from one of the characters in the film “With Invisible Threads” (by Nino Kakuridze): “I feel that the world can be enlightened and warmed, and many things depend on you. If you desire, the sun will always shine in your world”.⁵

Nino Kakuridze’s film, “With Invisible Threads,” exemplifies the journey of breaking social norms and stereotypes, striving towards goals, and overcoming obstacles, highlighting the still-prevailing stereotype in some parts of society that people with disabilities cannot lead independent lives and be full members of society. In this case, blindness is seen as a problem by the film’s characters but not as an obstacle to achieving their goals. The real problem lies in society, which struggles to believe in these individuals. The mini-portraits of the three protagonists in the film are primarily created through their monologues.

Levan Shubashvili’s character in “Girl with a Bicycle” encounters gender stereotypes.⁶ A 20-year-old girl studying psychology at university moves around the city by bicycle and works as an auto mechanic. However, car owners struggle to trust her due to her age and gender. In another of his films, “The Trajectory of a Swallow,” we learn about the difficult and interesting path of a young girl from Ozurgeti pursuing a career as a football referee. The themes of “Teledoc” films are so intertwined that it is difficult to single them out based on any particular characteristic.

In the film “Forest Guardian” by young emerging director Ana Barjadze,⁷ we get acquainted with the only female ranger among the 17 rangers of the Algeti National Forest Park, as well as with the ecological challenges of global warming. In Gia Diasamidze’s film “Today We Go to the Sea,” we see ecological and urban challenges

faced by elderly professional fishermen. The commercial resort infrastructure along the Black Sea coast no longer leaves space for fishermen’s boats, the sea has become stingy, and young people are no longer interested in this occupation. Anni Lukhava’s film “...And You Enter the Forest”⁸ addresses human relationships with nature. The first artificial forest park in Tbilisi, the Khudadov Forest Park, is being destroyed by the careless attitude of the population, territory encroachments, illegal construction, and governmental indifference. A young artist living near this forest takes care of its preservation along with her young child. When nature calls for help, the art inspired by it becomes the only weapon for its salvation, and the artist organizes a light-design exhibition in the forest.

The films that explore both the present and past roots through old cine chronicles or other artifacts, leaving an audiovisual picture for the future, can be noted as “history within history and history for the future.” Natia Beridze’s film “Our Train Has Left the Platform”⁹ introduces us to the present and history of the Children’s Railway in Tbilisi’s Mushthaid Park, against the backdrop of the park’s history and the recent history of our country. We see people who tenderly care for and cherish this heritage, and we get to know the past through their memories, old cine chronicles, and photos.

Ana Barjadze’s film, “Photo on a White Background,”¹⁰ presents us with a Gori photographer and the past captured in his photos, against the backdrop of the ruins of Gori’s former cotton factory. The film’s finale is impressive and emotional, where we view a gallery of photos of the factory workers taken against a white sheet background by the photographer.

Natia Beridze’s film “Keeper of the Films”¹¹ tells the story of a person caring for and fighting for the preservation of Georgian cinema heritage. Natia Arabuli-Veger’s films, “Two Brothers”¹² and “New Citizen,”¹³ introduce us to Georgians living in emigration. In these films, Natia

5 ნინო კაკურიძე, „უხილავი ძაფებით“ <https://1tv.ge/video/nino-kakauridzis-teledoki-ukhilavi-dzafebit/>

6 შუბაშვილი ლ., გოგონა ველოსიპედით, 2022.

7 ბარჯაძე ა., ტყის მცველი, 2022.

8 ლუხავა ა., ...და შედისარ ტყეში, 2023.

9 ბერიძე ნ., ჩვენი მატარებელი პლატფორმიდან გადავიდა, 2023.

10 ბარჯაძე ა., ფოტო თეთრ ფონზე, 2022.

11 ბერიძე ნ., ფირების მცველი, 2023.

12 არაბული-ვეგერი ნ., ორი ძმა, 2021.

13 არაბული-ვეგერი ნ., ახალი მოქალაქე, 2022.

uses observational and reportage methods. I would like to note that the authors are given only five days to shoot these films, which practically excludes extended observation. Despite this, the directors still manage to work using this method.

Besik Gaprindashvili's films introduce us to unknown or less-known historical places, caves, and monasteries. Besik Gaprindashvili employs the so-called "participation" method prevalent in cinematic documentaries. He himself participates in the film alongside local guides or historians who tell us about these historical places and the legends or stories associated with them. The mysterious underground monastery complex in "The Secret of Thira"¹⁴ and the "Secret of the Caves"¹⁵ includes hard-to-reach caves in Chiatura, one of which is called Stalin's Cave, where it is said Stalin hid and had a secret printing press.

"Teledoc" has focused on people who, for various reasons, have chosen Georgia as their home. Tatia Akhalashvili and Papuna Mosidze's film "My Phone Memory" introduces us to a Ukrainian woman who fled the war, with only fragments of her pre-war life remaining in her phone. Among many countries, women fleeing undemocratic regimes in their home countries have chosen to settle in Georgia: a Belarusian ethnomusicologist who learned sincerity in Georgia, in Tatia Akhalashvili's film "Noise and Longing";¹⁶ an Iranian woman who found greater freedom and security in Georgia, in Nino Kakuridze's film "The Solo of an Iranian Woman"¹⁷; and a protagonist of Gia Diasamidze's film who, having traveled almost the entire world, considers Georgia the center of

the universe ("The Center of the Universe").¹⁸

So-called nepotistic documentary films in Georgia, if I am not mistaken, have only been made by Lana Gogoberidze. In this genre, Luka Kopaleishvili's film "A Little About My Father"¹⁹ stands out for its sincere attitude and approach to the subject. Luka's father is not a very successful artist who sells sweets at the bazaar to support the family and dreams of holding an exhibition. He submits his works to various shops, but they are not selling well. One person promises to organize an exhibition, but the dream remains a dream.

The tendency towards personal storytelling in documentaries is relatively new, as seen in Luka Kopaleishvili's film "A Quietly Shot Film,"²⁰ which Luka indeed shot quietly with his phone, narrating with remarkable sincerity his trip to Germany on a work visa. This is not a diary but rather a series of small reports about the journey, impressions, environment, people, and the city he dreamed of living in and visited at the first opportunity, and the city where he no longer wishes to live.

The heroes of "Teledoc" films are mostly young people living in various cities or villages of Georgia, striving to realize their creative potential and ideas. We see specific individuals in specific social settings, people who dislike emptiness and inactivity. Consequently, these films create a multifaceted picture of the present, and in this way, "Teledoc" partially assumes the function of cine-theater. Unlike old cine chronicles that observed events from the outside to create a general picture, here, conversely, we see events from the inside, against the backdrop of specific individuals' lives.

REFERENCES:

- გალაშვილი დ., კულტურული ინდუსტრია და მოთხოვნილება. <https://tsu-ge.academia.edu/DavidGalashvili> 22.07.2024.
- ლეკბორაშვილი მ., „ახალი ტექნოლოგიები და დოკუმენტური კინო. დოკუმენტური მასალა თანამედროვე

14 გაფრინდაშვილი ბ., თირის საიდუმლო, 2023.

15 გაფრინდაშვილი ბ., მღვიმეების საიდუმლო, 2022.

16 ახალშენაშვილი თ., ხმაური და მონატრება, 2022.

17 კაკაურიძე ნ., ირანელი ქალის სოლო, 2023.

18 დიასამიძე გ., სამყაროს ცენტრი, 2022.

19 კობალეიშვილი ლ., ცოტა რამ მამაჩემის შესახებ, 2022.

20 კობალეიშვილი ლ., ჩუმად გადაღებული ფილმი, 2023.

მედიასი, 2015. https://www.academia.edu/40156029/Documentaries_in_the_Digital_Era_issues_and_challenges_Documentary_and_new_technologies 22.07.2024.

- მესხიშვილი ი., საქართველოს ტელევიზია 1956-1988 წლებში, თბ., 1999.
- ქართული სატელევიზიო ფილმები 1957-2000, კატალოგი, თბ., 2001.
- Реальное кино. Манифест, 2005. <https://old.kinoart.ru/archive/2005/11/n11-article20> 22.07.2024.

OTHER SOURCES:

- არაბული-ვეგერი ნ., ორი ძმა, 2021. <https://1tv.ge/video/natia-arabuli-vegeris-teledoki-ori-dzma/> 22.07.2024.
- არაბული-ვეგერი ნ., ახალი მოქალაქე, 2022. <https://www.youtube.com/watch?v=9nBThneW7LY> 22.07.2024.
- ახალშენაშვილი თ., ხმაური და მონატრება, 2022. <https://www.youtube.com/watch?v=L4ZkYNCNDUc> 22.07.2024.
- ბარჯაძე ა., ტყის მცველი, 2022. https://www.youtube.com/watch?v=2K_SQjcG6qQ 22.07.2024.
- ბარჯაძე ა., ფოტო თეთრ ფონზე, 2022. <https://shorturl.at/te4Ev> 22.07.2024.
- ბერიძე ნ., ჩვენი მატარებელი პლატფორმიდან გადავიდა, 2023. <https://www.youtube.com/watch?v=xEszq5esQuU> 22.07.2024.
- ბერიძე ნ., ფირების მცველი, 2023. <https://www.youtube.com/watch?v=toVajUyv8o4> 22.07.2024.
- გაფრინდაშვილი ბ., თირის საიდუმლო, 2023. <https://www.youtube.com/watch?v=C1eho00jXNY&t=10s> 22.07.2024.
- გაფრინდაშვილი ბ., მღვიმეების საიდუმლო, 2022.
- დიასამიძე გ., სამყაროს ცენტრი, 2022. <https://www.youtube.com/watch?v=dBrUL2D4rPI>
- დოკუმენტური ფილმების სტუდია, საზოგადოებრივი მაუწყებელი. <https://old.1tv.ge/ge/tvshows/view/41.html> 22.07.2024 22.07.2024.
- კაკაურიძე ნ., ირანელი ქალის სოლო, 2023. <https://1tv.ge/video/iraneli-qalis-solo-nino-kakauridzis-teledoki/> 22.07.2024.
- კაკაურიძე ნ., უხილავი ძაფებით, 2021. <https://1tv.ge/video/nino-kakauridzis-teledoki-ukhilavi-dzafebit/> 22.07.2024
- კოპალეიშვილი ლ., ცოტა რამ მამაჩემის შესახებ, 2022. <https://www.youtube.com/watch?v=d-9rt7DBAEQ> 22.07.2024.
- კოპალეიშვილი ლ., ჩუმი გადაღებული ფილმი, 2023. https://www.youtube.com/watch?v=sAJixD_7TbA 22.07.2024.
- ლუხავა ა., ...და შედისარ ტყეში, 2023. https://www.youtube.com/watch?v=3R_BNsBRguM&t=563s 22.07.2024
- სინე ექსპრესი. <https://cinexpress.ge/> 22.07.2024.
- ტელედოკი, ვიდეოარქივი. <https://1tv.ge/show/teledoki/> 22.07.2024.
- შუბაშვილი ლ., გოგონა ველოსიპედით, 2022. <https://www.youtube.com/watch?v=iYjCPvsZ1mI> 22.07.2024.